

BIBLIAISMERET SZIGORLATI TÉTELSOR

A szigorlaton a hallgatók ó- és újszövetségi ismereteikről adnak számot egy összetett – írásbeli és szóbeli részből álló – vizsga keretében. Az alapvető kérdések, fogalmak, évszámok, valamint a szentírási szövegek ismeretét mérő beugró teszt (1.) legalább elégséges szintű megírása után az alábbi tételsorok (2. és 3.) egy-egy tételének részletes, szóbeli kifejtésével tanúsíthatja a jelölt bibliaismereti felkészültségét. A tételeket jelentő szentírási könyvek bemutatásában a következő szempontok jelenjenek meg:

- a szentírási könyv elnevezése, tartalma és szerkezete (keret- és szerkezetalkotó elemek),
- a könyv tanítása: teológiai hangsúlyai, kánoni formája,
- a tárgyalás során előkerülő kritikai (irodalmi sajátosságok, műfaj) és történeti jellegű kérdések (történelmi, olykor vallástörténeti háttér),
- az adott szentírási könyv kapcsolata más bibliai könyvekkel.

1. A „BEUGRÓ” TESZT

– az alapvető évszámok, ó- és újszövetségi ismeretek, valamint a szentírási könyvek tartalmi ismeretének ellenőrzésére –

ÓSZÖVETSÉG:

Kötelező évszámok:

1. Izrael első említése (Mernepta-sztélé).
2. A monarchia kettéválása / perszónalunió megszűnése.
3. Az Első Szentély felépítése.
4. Szír-efraimita háború.
5. Szamaria eleste (asszír elfoglalása).
6. Jozija reformja.
7. Ninive (Asszíria) bukása.
8. Babiloni fogság.
9. Kürosz ediktuma.
10. A Második Szentély felépítése
11. Makkabeus-felkelés.
12. Nagy Sándor uralkodása.
13. Nagy Sándor utódainak (diadokhoszok, epigonok) kora.
14. Nagy Pompeius elfoglalja Júdeát.

Alapvető fogalmak, kérdések:

A Bevezetés az Ószövetségbe I. tanegységhez kapcsolódó fogalmak, kérdések:

1. Mi a TeNaK?
2. Mit nevezünk „korábbi prófétáknak”?
3. Mit nevezünk „későbbi prófétáknak”?
4. Mi az öt *megillot*?
5. Melyik tartalmaz több könyvet, a palesztinai vagy az alexandriai kánon? Miért?

6. Melyek az Ószövetségben az ún. deuterokanonikus könyvek?
7. Mit jelent az apokrif (katolikus szóhasználatban)? Nevezzen meg legalább három ószövetségi apokrifet!
8. Mi a *Nash Papirusz*, miben áll jelentősége?
9. Mi a jelentősége a Qumránban feltárt kéziratoknak?
10. Kik a *maszoréták*? Mi a maszoréta szöveg?
11. Soroljon fel Kr. u. 2. századi görög Ószövetség-fordításokat!
12. Mi a *Vulgata*? Mikor született? Miért nevezik így?
13. Mi a *targum*? Nevezzen meg legalább egy ismert targumot!
14. Hogy nevezik az Ószövetség szír fordítását?
15. Sorolja fel a Pentateuchus JULIUS WELLHAUSEN által megállapított forrásait!
16. Mire irányul a formatörténeti iskola érdeklődése a Pentateuchus vizsgálatában? Kivel veszi kezdetét ez az irányzat?
17. Milyen következtetésre jut GERHARD VON RAD a Pentateuchust vizsgálva?
18. Miben áll MARTIN NOTH Pentateuchus-kritikájának végső következtetése?
19. Mit nevezünk őstörténetnek?
20. Mi az őstörténet műfaja?
21. Mi a mítosz? Sorolja fel fő jellegzetességeit!
22. Mi a monda? Sorolja fel fő jellegzetességeit!
23. Sorolja fel a pátriárka-ciklusok fő egységeit! Mi a műfaja a Józsefről szóló elbeszélésnek?
24. Mi a *kazuisztikus* törvény?
25. Mi az *apodiktikus* törvény?
26. Mely ószövetségi könyvben található az ún. Szövetség könyve?
27. A Tóra mely könyve tartalmaz kizárólag törvényeket és előírásokat? Főleg mely terület(ek)re vonatkoznak ezek a rendeletek?
28. Megközelítőleg mikorra tehető a Papi írás? Melyek a fő stilisztikai és tartalmi jellemzői?
29. Mi a genealógiák szerepe a Papi írásban?
30. Hogyan tagolja korszakokra a Papi írás a történelmet?
31. Mi a Papi írás teológiai célja?
32. Mely ószövetségi könyvben találjuk az ún. Szentség törvényét?
33. Mi a Deuteronómium teológiájának meghatározó gondolata?
34. Mit nevezünk Jehovista elbeszélő műnek? Mikor és hol keletkezhetett?
35. Mikor és hol keletkezhettek az Elohista szövegek? Melyek a főbb tartalmi és stilisztikai jellemzői?
36. Mikor és hol keletkezhetett a Jahvista elbeszélő mű?
37. Melyek a Jahvista elbeszélő mű teológiájának fő gondolatai?
38. Mit jelent a Dekalogosz kifejezés? Hány változata található a Dekalógusnak a Bibliában?
39. Mely könyvekben szerepel a Dekalógus?

40. Mely könyvek tartoznak a Deuteronomisztikus történeti műhöz (DtrG vagy DTM)?
41. Mikor és hol keletkezett a Deuteronomisztikus történeti mű (DtrG vagy DTM)?
42. Milyen forrásokra támaszkodhatott a Deuteronomisztikus történeti mű (DtrG vagy DTM)?
43. Fogalmazza meg röviden a Deuteronomisztikus történeti mű (DtrG vagy DTM) teológiai célját!

A Bevezetés az Ószövetségbe II. tanegységhez kapcsolódó fogalmak, kérdések:

44. Milyen héber szavakat, kifejezéseket használ az Ószövetség a prófétára?
45. Kik az ún. „klasszikus” próféták?
46. Mit árulnak el a Mariban talált leletek a próféták ókori közel-keleti szerepéről?
47. Miről tanúskodnak az újasszír próféciákat őrző táblák?
48. Biblikus szempontból miért értékes tanú *Ipuwer beszélgetése a mindenség Urával*? Milyen eredetű szövegtöredékről van szó?
49. Milyen szerepe van a tanítványi körnek a prófétai igehirdetés összegyűjtésében?
50. Sorolja fel a prófétai igehirdetés irodalmi formáit!
51. Mutassa be röviden az elbeszélő műfajokat a prófétai irodalomban!
52. Mutassa be röviden a *meghívás-elbeszélés* műfaját!
53. Sorolja fel a prófétai igehirdetés beszédformáit!
54. Mutassa be röviden a *fenyegető prófétai mondások* beszédformáját!
55. Mutassa be röviden a *vita* prófétai beszédformáját!
56. Mutassa be röviden a prófétai *üdvígéret* beszédformáját!
57. Soroljon fel néhány olyan beszédformát, amit a prófétai igehirdetés az élet egyéb területeiről kölcsönzött!
58. Mutassa be általánosságban a próféták tanítását *Istenről*!
59. Az embertárssal szemben tanúsított magatartásban milyen erkölcsi követelményeket támasztanak a próféták?
60. Mutassa be a prófétai tanítást Izrael eljövendő üdvösségre vonatkozó reményéről!
61. Sorolja fel a Kr. e. 8. század prófétáit!
62. Melyik történelmi korszak tanúja Iz 1–39?
63. Melyik történelmi korszak tanúja Iz 40–55?
64. Melyik történelmi korszak tanúja Iz 56–66?
65. Mi az és hol található az ún. „Izajás emlékiratai”?
66. Sorolja fel a Kr. e. 7. század prófétáit!
67. Nevezze meg a perzsa hódoltság idejének prófétáit!
68. Hol találkozunk és mit jelent a *másszá* műfaji megjelöléssel?
69. Mely prófétai könyvekben találkozunk a *Jóm JHWH* (Úr napja) kifejezéssel és mi jellemzi?
70. Soroljon fel legalább három, a Tizenkét próféta gyűjteményét jellemző témát!
71. A Tizenkét próféta tekercséről mit tanúsítanak a könyvek végén található *kolofonok*?

72. A qumráni leletek miatt miért beszélünk a Tizenkettő „kettős zárlatáról”? Mit jelent ez?
73. Ismertesse az izraelita bölcsesség jellemzőit!
74. Sorolja fel az izraelita bölcsesség főbb irodalmi formáit!
75. Mit jelent az *apokalüptó* kifejezés?
76. Milyen vallási helyzetre ad választ az apokaliptika és mi a célja?
77. Mit tekinthetünk az apokaliptika „fénykorának”?
78. Mi jellemzi az apokaliptika történelem- és világszemléletét?
79. Sorolja fel az apokaliptikus irodalom jellegzetes irodalmi eszközeit!
80. Miért helyesebb a „korai zsidó irodalom” megjelölés a többi, használatos, ám pontatlan megjelölésnél („késői zsidó irodalom”, „intertestamentális irodalom”)?
81. Milyen (új) irodalmi formák, műfajok jelennek meg a deuterokanonikus könyvekben?
82. Mi az *enkómion*? Mely könyvekben találkozunk vele?

A szentírási könyvek tartalmára vonatkozó kérdések típusai:

Tehát nem csak a felsorolt példák szerepelhetnek a szigorlati beugróban. Az itt felsoroltak csak egy-egy példát jelenítenek meg.

1. Hogy hívták Mózes feleségét?
2. Ki volt Szanballat?
3. Ki segítette Jerikóban az izraelita kémeket?
4. Nevezzen meg idegen (nem izraelita) prófétákat!
5. Mennyi látomást említ Zakariás könyve? Nevezzen meg legalább hármat!
6. Mi volt Ámosz foglalkozása?

...

ÚJSZÖVETSÉG:

Kötelező évszámok:

1. Actiumi csata.
2. Augustus császársága.
3. Nagy Heródes uralkodása.
4. Nagy Heródes templomépítése.
5. Heródes Antipász Pérea és Galilea tetrarkhája.
6. Arkhelaosz etnarkha.
7. Heródes Fülöp Iturea, Bitinia, Trachonitis, Gaulanitis, Auranitis tetrarkhája.
8. Jézus születése.
9. Jézus kereszthalálának lehetséges évei.
10. Jézus nyilvános működése.
11. Pontius Pilatus prokurátor.
12. Pál missziós útjai.
13. A jeruzsálemi zsinat.
14. Gallio Akhája prokonzula.
15. Quintus Sergius Paulus Ciprus prokonzula.

16. Antonius Felix prokurátor.
17. Portius Festus prokurátor.
18. Első zsidó háború.
19. Bar Kochba felkelés.
20. A zsidók kiűzése Rómából (Claudius rendelete).
21. A Nero-féle keresztényüldözés.
22. A Domitianus-féle keresztényüldözés.

Alapvető fogalmak, kérdések:

A Bevezetés az Újszövetségbe I. tanegységhez kapcsolódó fogalmak, kérdések:

1. Hogyan csoportosítja a hagyományos értelmezés az Újszövetség egyes könyveit?
2. Mit jelent a „kánon” szó, mit értettek a kifejezésen az ókeresztény korban és mit jelent a mai bibliatudomány szempontjából?
3. Hogyan olvasták az első keresztények az Ószövetséget?
4. Melyek voltak az ősegyházban az egyes iratok, dokumentumok megőrzésének és kánoni elfogadottságának kritériumai?
5. Az „újszövetségi kánon” témájában mi jut eszébe az alábbi ókeresztény szerzőkről és álláspontjukról: Szent Jusztinosz, Markión, Szent Iréneusz, Tertullianus, Órigenész, Euszébiosz, Szent Atanáz?
6. Mutassa be röviden a *Murator-i töredék* kánonlistáját! Mely újszövetségi iratok hiányoznak a listáról?
7. Mit jelentenek, mire utalnak az alábbi görög szavak: *anantirreta*, *antilegomen*, *amfballomena*, *endiathékosz*, *homologumena*, *notha*?
8. A latin egyházban milyen helyi zsinatok hoztak döntéseket a bibliai kánon ügyében, és mikor?
9. A katolikus egyház részéről melyik zsinat foglalt ünnepélyesen állást az újszövetségi könyvek sugalmazottságát és kánoni mivoltát illetően?
10. Hogyan csoportosíthatjuk az újszövetségi szövegtanúkat?
11. Soroljon fel néhány jelentős újszövetségi papiruszt!
12. Soroljon fel néhány jelentős újszövetségi kódexet!
13. Mi az első latin fordítások neve?
14. Mi a Jeromos-féle latin fordítás neve?
15. Mely nyelveken készül a korai időkben újszövetségi bibliafordítás?
16. Mit jelentett az *euangelion* főnév a profán nyelvhasználatban?
17. Mit jelentett a páli levelekben az *euangelion* szó?
18. Hogyan vázolja fel a II. Vatikáni zsinat *Dei Verbum* című dokumentuma az evangéliumok keletkezésének folyamatát, fázisait?
19. Milyen élethelyzetekhez kötődött az evangélium áthagyományozása?
20. A mai bibliatudomány milyen szerepet tulajdonít az evangélistáknak, mint szerzőknek?
21. Alapvetően milyen célzattal íródtak az evangéliumok?
22. Mi az ún. *szinoptikus kérdés*? (Magát a kérdést fogalmazza meg!)

23. Mit jelentenek a következő kifejezések: kettős hagyomány, hármasság hagyomány?
Hozzon mindkét hagyománytípusra példát az evangéliumokból!
24. A szinoptikus kérdés megoldására milyen különféle javaslatokat fogalmaztak meg a kutatók?
25. Ismertesse az ún. kétforrás-elméletet!
26. Mi a következő jelenség biblikus elnevezése: „*a Márktól származtatott szövegekben előfordulnak olyan mozzanatok, melyekben Lukács és Máté eltérnek Márktól, egymással viszont megegyeznek*”?

A Bevezetés az Újszövetségbe II. tanegységhez kapcsolódó fogalmak, kérdések:

27. Milyen forrásokat használhatunk fel egy Pál apostol életét feldolgozó kronológiához?
28. Mi jelent az abszolút kronológia? Sorolja fel az ide tartozó adatokat!
29. Mi a relatív kronológia? Írjon rá legalább 3 példát!
30. Mit tud mondani Pál apostol származásáról, családi kapcsolatairól?
31. Találunk-e a páli levelekben utalást arra, hogy az Apostol bizonyos levelei elvesztek, de legalábbis eredeti formájában nem maradtak fenn?
32. Mutassa be az apostoli levél irodalmi műfajának jellegzetességeit!
33. Mutassa be az ókori levelek felépítését, nevezze meg a fő részeket!
34. Milyen sajátosságai vannak a páli levelek kezdetének?
35. Miben tér el a páli levelek befejezése a korabeli levelektől?
36. Ki vagy mi az *amanuenszisz*? Mi a szerepe?
37. Sorolja fel az autentikus (proto-)páli leveleket!
38. Sorolja fel azokat az írásokat, amelyek közvetlen páli eredete megkérdőjelezhető, feltehetőleg Pál apostol tanítványi köréből valók (az ún. deutero-, és trito-páli levelek)!
39. Melyek az ún. fogságból írt levelek?
40. Melyik páli levél jelzi egyértelműen, hogy ezeket a leveleket nyilvános felolvasásra szánták?
41. Miről tanúskodik a 2Pét 3,14-16 a *Corpus paulinum*ra vonatkozóan?
42. Nevezze meg a páli levelek 1–2. századi ismertségének legalább 3 tanúját!
43. Mit jelentenek a következő kifejezések: *pszeudonim, pszeudepigráf*?
44. Mit jelent a *szubapostoli kor* kifejezés és mikorra tehető?
45. Honnan ered és mit jelent (milyen jelentésváltozásokon ment át) a *parúzia* kifejezés?
46. Mit jelent az *eszkatológia* kifejezés?
47. Igazolja, hogy Pál gondolkodása a zsidó hagyományokban gyökerezik! Legalább 3 különböző érvet soroljon fel!
48. Mi tanúsítja Pál hellenisztikus műveltségét leveleiben? Legalább 3 jellemzőt nevezzen meg!
49. Az ősegyházi hagyomány milyen nyomai fedezhetők fel a páli levelekben? Legalább 3 jellegzetességet nevezzen meg!
50. Melyik újszövetségi iratokat soroljuk a katolikus levelek közé?

51. Mire utal a katolikus levelek nyugati egyházban elterjedt *epistulae canonicae* elnevezése?
52. Mit tudunk a katolikus levelek szerzőiről a hagyományos tulajdonításon kívül?

A szentírási könyvek tartalmára vonatkozó kérdések típusai:

Tehát nem csak a felsorolt példák szerepelhetnek a szigorlati beugróban. Az itt felsoroltak csak egy-egy példát jelenítenek meg.

1. Kik hódolnak a megszületett Jézusnak Lukács evangéliumában?
  2. Melyik evangélium említi Jézus bemutatását a Templomban?
  3. Kivel folytat éjszakai beszélgetést Jézus a Negyedik Evangéliumban?
  4. Kicsoda Főbe (vagy Fébe)?
  5. Melyik levélben találkozunk egy teljes fegyverzettel: öv – vért – saru – pajzs – nyíl – sisak – kard?
  6. Soroljon fel heteseket a Jelenések könyvéből!
- ...

A „beugró” értékelése:

18–20 pont ($90 \% \leq x$)	jeles (5)
15–17 pont ($75 \% \leq x \leq 85 \%$)	jó (4)
12–14 pont ($60 \% \leq x \leq 70 \%$)	közepes (3)
8–11 pont ($40 \% \leq x \leq 55 \%$)	elégséges (2)
0–7 pont ($x \leq 35 \%$)	elégtelen (1)

2. ÓSZÖVETSÉGI BEVEZETÉS

Kötelező irodalom:

Biblia. Istennek az Ószövetségben és Újszövetségben adott kijelentése, Kálvin, Budapest, 2017.

Szentírás. Ó- és Újszövetségi Szentírás a Neovulgáta alapján, Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest, 2008.

Biblia. Ószövetségi és Újszövetségi Szentírás, Szent István Társulat, Budapest, 2016.

CZIGLÁNYI ZSOLT: *Az Ószövetség története*, Meta Egyesület, Pécs, 2018. [A Sapientia Könyvtárban a következő jelzettel található meg: BI 113C95]

További ajánlott irodalom:

RÓZSA HUBA: *Bevezetés az Ószövetség könyveibe. Bevezetés az Ószövetség könyveinek irodalom- és hagyománytörténetébe*, Szent István Társulat, Budapest, 2016. [A Sapientia Könyvtárban a következő jelzettel található meg: BI 113R91]

Tételek:

1. Teremtés könyve és Kivonulás könyve.
2. Leviták könyve és Számok könyve.
3. Deuteronomium könyve (Második Törvénykönyv).

4. József könyve és a Bírak könyve.
5. 1–2Sámuel könyvei.
6. 1–2Királyok könyvei és a Krónikák könyvei.
7. Ezdrás és Nehemiás könyve.
8. 1–2Makkabeusok könyvei.
9. Izajás könyve.
10. Jeremiás könyve, valamint Bárak könyve és Jeremiás levele.
11. Ezekiel könyve.
12. Ózeás, Ámosz, Mikeás és Szofóniás könyvei.
13. Náhúm, Habakuk, Abdiás könyve.
14. Aggeus és Zakariás könyve.
15. Malakiás, Joel és Jónás könyve.
16. Dániel könyve a görög nyelvű kiegészítésekkel.
17. Zsoltárok könyve.
18. A megillák (Én, Rut, Préd, Siralm, Eszt a görög nyelvű kiegészítésekkel).
19. Jób könyve és a Példabeszédek könyve.
20. Bölcsesség könyve és Sirák fia könyve.
21. Tóbiás és Judit könyve.

3. ÚJSZÖVETSÉGI BEVEZETÉS

Kötelező irodalom:

Biblia. Istennek az Ószövetségben és Újszövetségben adott kijelentése, Kálvin, Budapest, 2017.

Szentírás. Ó- és Újszövetségi Szentírás a Neovulgáta alapján, Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest, 2008.

Újszövetség, Pannonhalmi Főapátság, Pannonhalma, 2015.

Biblia. Ószövetségi és Újszövetségi Szentírás, Szent István Társulat, Budapest, 2016.

KOCSIS IMRE: *Bevezetés az Újszövetség könyveibe. Kortörténet és irodalom*, Szent István Társulat, Budapest, 2019. [A Sapientia Könyvtárban a következő jelzettel található meg: BI 116K62]

Vagy korábbi kiadásban:

KOCSIS IMRE: *Bevezetés az Újszövetség kortörténetébe és irodalmába*, 1–2. kötet, Szent István Társulat, Budapest, 2010–2011. [A Sapientia Könyvtárban a következő jelzettel található meg: BI 116K62]

Tételek:

1. Máté evangéliuma.
2. Márk evangéliuma.
3. Lukács evangéliuma
4. Apostolok cselekedetei.
5. János evangéliuma.
6. A rómaiakhoz és a galatákhoz írt levél.
7. A korintusi levelezés.
8. A tesszalóniki levelek.
9. A filippekhez írt levél és a Filemonhoz intézett levél.
10. A kolosszeiekhez és az efezusiakhoz írt levél.
11. A lelkipásztori levelek (1–2Tim, Tit).

12. A Zsidókhöz írt levél.
13. Jakab-levél.
14. Az első Péter-levél.
15. A második Péter-levél és a Júdás-levél.
16. A jánosi levelek (1–3Ján).
17. Jelenések könyve.